

Jüri sarja hooaja 2010/2011 1. mäng

08.09.2010

Küsimused: Duubel (Ove Pöder, Tauno Vahter, Vello Tõnso, Rein Pöder)

1. See paik on tuntud peamiselt 1942. aasta mais ja juunis aset leidnud sündmuste järgi. 1943. aastal nimetati Panamas nende sündmuste mälestamiseks ümber Potrero linn, nagu ka linnad USA-s, Mehhikos ja Brasiilias. Pildil on näha hiljem sinna püstitatud 82 last kujutav skulptuur. Mis paik?

2. Kes oli see 11. sajandi valitseja, kellel õnnestus kosjakaupa teha koguni nii osavalt, et sai oma viiest tütrest neli pandud mehele kas kuningatele või muidu kuninglikust soost isikutele: ühest tütrest sai Ungari kuninga András I naine, teisest tütrest Norra kuninga Harald III naine, kolmandast tütrest Prantsuse kuninga Henri I naine ning veel ühest tütrest Inglise troonipärija Edward'i (1016–1057) naine ?
3. Praegu viskleb surmaeelses agoonias kunagi väga populaarne partei Rahvaliid. Kümmekond aastat tagasi oli samas seisus ammune võimupartei Koonderakond, mida hiilgeaegadel juhtisid ka peaministri ametit pidanud Tiit Vähi (1993-97) ja Mart Siimann (1997-99). Pärast ebaõnnestumist 1999. a Riigikogu valimistel langes erakond sisetülidesse ja lahkumistesse kuni 2002. a novembris otsustati viimaks tegevus lõpetada. Kas mäletate veel, kes olid selle partei viimased kaks esimeest, vastavalt aastatel 1999-2000 ja 2000-02 ? Ühe punkti saamiseks võib abiks olla, kui saalis natuke ringi vaadata.
4. Westminsteri statuudis 1931. aastal sätestatud kuuest Briti dominioonist on viiest saanud tänaseks iseseisvad riigid (Austraalia, Iirimaa, Kanada, Lõuna-Aafrika Vabariik, Uus-Meremaa). Kuuendast dominioonist, 405 000 km² suurusest territooriumist on aga saanud ühe teise riigi provints (liitumine otsustati 1948. a referendumil). Mis oli see dominioon?
5. See liik (*Viscum album*) on tüüpiline lehtpuude poolparasiit. Ta kasvab (eeskätt paplite) okstel ja levib kleepuvate lihavate viljade abil, mida linnud laiali kannavad. Tema levila põhjapiir on Lätis, esmakordne kindel tõend selle liigi kasvamisest Eestis pärineb 2007. a suvest, mil ta avastati Meerapalu lähedalt vahtralt. Mis liik?

6. Teda võib pidada üheks kuulsamaks pagendusse saadetud loomeinimeseks, pagendamine toimus valitseja isiklikul käsul. Mees veetis pagenduses, Musta mere ääres Tomise linnas (praegune Constanța) oma elu viimased 8 aastat, kirjutades seal ka oma „Kurvad laulud“. Pagendamise täpset põhjust ei teata - ühed peavad selleks ta poemi „Armastuskunst“ liiga vabameelset sisu, teised tema enda vabu elukombeid. Kes?
7. Kes on need kaks tänavu suvel ennast ajalukku jäädvustanud meest?

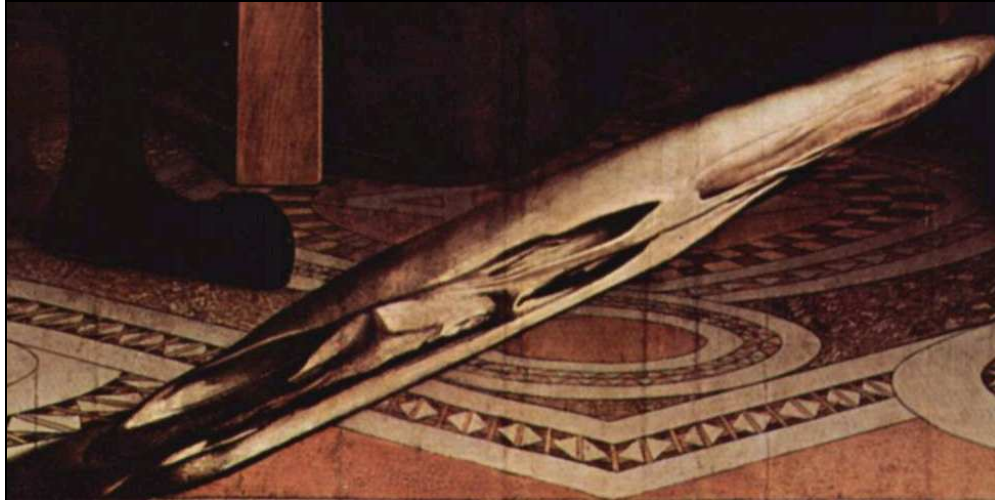
8. Väljapaistvaim selline asus Lübeckis Maarja kirikus, kuid hävis II maailmasõja ajal. See oli kuni viiekümneline, kuid praeguseks on säilinud ainult kolmeteistkümne fragmentaarne koopia. Millest jutt?
9. Hiljuti uppus Hiiumaa ja Saaremaa vahel laev, millega püüti agar agari tootmiseks vajalikku punavetikat *...lumbricalis*, kõnekeeles tuntud ka agariku nime all. Väinameres on üks selle vetika lahtise vormi maailma suuremaid kasvulavasid. Vetikapüügiga tegeles seni kaks laeva, püütud vetikas kuivatatakse päikese käes, pressitakse kokku ja müüakse kas toiduaine- või farmaatsiatööstusele. Mis on see agari tootmiseks sobiv vetikas, mida saab püüda ka Eesti vetest ja mille nime järgi tuntakse neid püüdvaid laevu?
10. Kuulete musitseerimas kollektiivi, mille žanriliseks määratluseks on **mustlaspunk**. Mis nime see kollektiiv kannab?

11. Pisut rohkem kui kuu aega tagasi, 29. juulil sai üks riik endale uue lipu (pildil). Mis riik?

12. Selle isiku tähtsale, kindralkuberneri ametikohale tööleasumise eelduseks oli, et ta on abielus. Nõnda tuligi tal käsukorras, vaid kahenädalase tutvuse järel abielluda 19-aastase kauni parunessi Elisabeth von Rossilloniga ja siis, 1829. aastal kohe ka pikale teekonnale asuda, mida seega võiks nimetada ka nende pulmareisiks. Kohale jõuti alles aasta ja nelja kuu pärast - põhjuseks kümme kuud kestnud paigalolek Irkutski linnas, mis lõppes nende tütre sünniga. Kes oli see persoon?
13. Euroopa kaugushüppes on meeste hulgas viimasel ajal teinud ilma sakslased. 2009. a sise-EM-il Torinos pööratas võitja viimases voorus Euroopa rekordiks koguni 8.71 (tegemist on kõigi aegade teise sisehallis saavutatud tulemusega, mis jääb alla vaid Carl Lewise maailmarekordile 8.79). Suvisel EM-il Barcelonas tuli võitjaks teine sakslane, näidates samuti kõrgest klassist tulemust (8.47). Kes on need kaks kanget Saksamaa kaugushüppajat?
14. Kui inimestele tehakse erinevaid meditsiinilisi uuringuid, antakse neile teatud puhkudel nn kontrastaineid, mis toovad ekraanil või piltidel välja võimalikud probleemid. Nii antakse seedetrakti uuringu puhul patsientidele juua ca 700 ml üht vees lahustatud pulbrilist keemilist elementi või süüa sama asja geeljal kujul (ingl. k. ... *meal*). Väidetavalt on tegu eriliselt ebameeldiva maitsega ollusega, mis aga aitab piltidel näha seedetrakti organite kuju, tuvastada niimoodi sopistusi jms näitajaid. Millist elementi (elemendi sulfaati) niimoodi manustatakse? Tegu on väga aktiivse leelismuldmetalliga.
15. Kes valmistas Louis XVI, Marie Antoinette'i, Jean-Paul Marat' ja Maximilien Robespierre'i surimaskid? Ta ise pääses Prantsuse Revolutsiooni terrorirežiimi ajal vaevu giljotineerimisest.

16. Ühe vägagi tuntud maali eesosal on keskmis üsna suurelt detail, mida paljud maali vaatajad ei pruugi märgata - see on moonutatud asendis pealuu (pealuu muutub paremini nähtavaks, kui maali vaadata paremalt poolt väga terava nurga alt). Nimetage maal ja selle autor - ilmselt me ei liialda väites, et tegu on selle kunstniku kuulsaima maaliga.

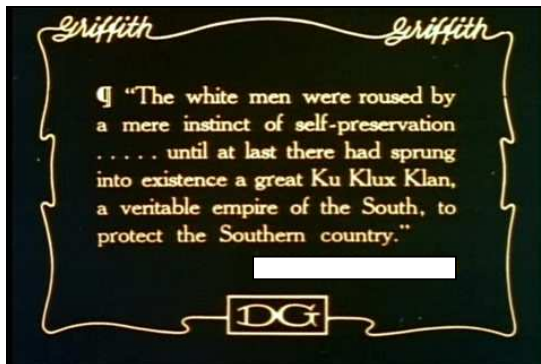

17. Võimaluse eest juua head tequila't peaksime olema küllaltki tänulikud *Leptonycteris nivalis* nimelisele elukale. On just tema see, kes tolmeldab sinist agaavi (*agave tequilana*), taimest millest seda jooki tehakse. Kes on *Leptonycteris nivalis* (piisab seltsi üldnimetusest) ?
18. Küllap on kõik märganud sageli filmide lõpus märkust „Käesolev film ei kujuta realselt aset leidnud sündmusi jne...“. See märkus ilmus filmidesse pärast omal ajal tuntud kohtuasja, kui 1934. aastal otsustas kohus filmikompaniilt Metro-Goldwyn-Mayer hageja kasuks välja mõista tol ajal üüratud 25 000 naela kahjutasu. Kes oli hageja? Küsitava perel õnnestus Peterburist põgeneda Krimmi ning sõita laevaga Jaltast Maltale. Raha saamiseks olid nad kaasa võtnud maale ja ehteid. Paljude teiste vene emigrantide kombel läksid nad edasi Prantsusmaale ning küsitav suri seal 1967. aastal. Kes?
19. Millisel tuntud tegelasel kunagisest menüüst USA telesarjast on täpselt sama ees- ja perekonnanimi kui naistegelasel Eduard Vilde kriminaalromaanis (jutustuses) „Musta mantliga mees“? Telesarjas kehastas teda võrdlemisi vähetuntud näitleja Sheryl Lee, küll aga on tuntud tema rollinimi ning tema isa nimi oli telesarjas Leland.
20. Kuulete üht tuntud klassikalist heliteost. Nimetage helilooja ja teose nimi!

21. Kes on kaks pildilolevat isikut? Kuigi see pole kaugeltki ainus kokkupuutepunkt, on nende tuntuim ühine käik ilmselt 1959. aastal Kansases toimunu.

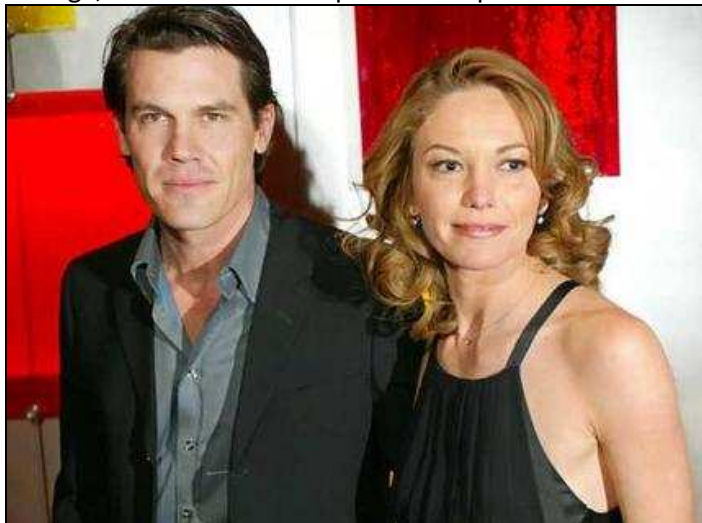
22. 2002. a novembris puhkesid vägivaldsed rahutused Nigeeria põhjaosa linnas Kaduna's. Surma sai üle 200 ning vigastada üle 1000 inimese, põletati maha üle 20 kiriku ja 8 mošeed, hävis 11 000 inimese eluase. Kuigi sealkandis on moslemite ja kristlaste omavahelised verised kokkupõrked suhteliselt tavalised, siis milline konkreetne sündmus andis ajendi kõnealustele rahutustele ?
23. 2005. aastal, kui Roger Federer võitis neljast suure slämmi turniirist kaks (Wimbledoni ja US' Openi), ei valitud teda siiski Šveitsi aasta parimaks meessportlaseks. Valituks osutus hoopis mees nimega Thomas Lüthi, kes 2005. aastal tuli maailmameistriks. Mis alal Lüthi MM-tiitli pälvis? 2 punkti saamiseks tuleb anda võimalikult täpne vastus.
24. 20. sajandi alguseks oli Ku Klux Klan vajunud sügavasse unustusehõlma. 1915. aastal aga andis D.W.Griffith oma kurikuulsa filmiga „*The Birth of a Nation*“ („Rahvuse sünn“) tõuke selle taaselustamiseks, kujutades klanni kui valge tsivilisatsiooni ristisõdijaid ja Ameerika ajaloo ühtesid õilsamaid kujusid (Ehk võlgname just temale Kreisiraadio suurematu sketši „Jah, neeger, sinu jaoks on see karneval, neeger!“ olemasolu). Filmis kasutati järgnevat tsitaati ajalooraamatust „*A History of the American People*“ („Ameerika rahva ajaloo“): „**Lõpuks ometi ärkas elule suur Ku Klux Klan, Lõuna tõeline valitseja, et asuda lõunaosariikide kaitsele.**“ Kes oli see kuulus inimene, kelle kirjutatud filmis tsiteeriti?

25. Meenutades viimast Kloostriturniiri: mille saame alljärgneva meelevaldse liitmistehte (à la nõukogude võim + kogu maa elektrifitseerimine = kommunism) tulemusel?

sündmuste horisont + singulaarsus = ?

26. Eestis on üks selline asutus, mille juriidiliseks vormiks on **riigitulundusasutus** - riigiasutus, mis võib oma põhimääruses sätestatud piires osutada tasulisi teenuseid ja saada selle eest tulu. Seega ei ole tegemist äriühinguga, ent sellest hoolimata oli asutuse 2009. a müügitulu 1,25 mrd. krooni ja kasum 148,9 milj. krooni. Mis asutusega on tegemist?
27. Režissöör Oliver Stone sai ülemöödunud aastal maha George W. Bushi eluloofilmiga „W.“, mis ei osutunud eriti menukaks. Küll aga kiitsid kriitikud peaosatäitjat, kes tegi hea rolli. Pärast mõttetuid filmirolle nooruspõlves on ta viimastel aastatel saanud mitmeid olulisi rolle, sh olnud ka parima meeskõrvalosa-Oscari kandidaat. Märkimist väärib ka see, et tema isa uue abielu kaudu on tema võõrasemaks Barbra Streisand, fotol on ta abikaasaga, kelleks on 2002. a parima naispeosa-Oscari kandidaat Dianne Wiest. Kes?

28. Parempoolsel pildil olev naisterahvas on 1920. aastal sündinud ajakirjanduslegend, kes töötas pool sajandit uudisteagentuuride korrespondendina Valges Majas, edastades uudiseid Eisenhowerist Obamani. Ta oli üks esimesi tuntud naisreportereid, hüüdnimega Istuv Buddha ning esitas sageli väga teravaid küsimusi. Vanemas eas sai ta tuntuks tsitaatidega „Nii halba presidenti pole veel olnud“ (Bush jr.), „Kui Cheney saab presidendiks, siis ma tapan end ära“ jms. Tänavu teatas ta ametlikult pensionileminekust, kui oli tekitanud skandaali kommentaariga, et juudid peaksid Palestiinast nahhui tõmbama ja kerima tagasi Poola, Saksamaale jne. Kes on see legendaarne ajakirjanik, korduvalt valitud USA mõjuvõimsaimate naiste hulka, endine Valge Maja pressikorpuse vanem, kelle viimaseid avalikke arvamusi tervitasid hoopis nii Hezbollah kui Hamas?
29. „Alustuseks piima ja kaks õlut, Pikermis punast veini ja muna, Levkases apelsinimahla. Lõpu eel konjakit ja veini.“ Millisest 19. sajandi teekonnast on jutt?
30. Kes laulab? Isik on korduvalt üles astunud ka Eesti ajakirjanduses.

31. Millise lennukompanii logolt pärineb alljärgnev pilt? Firma tunnuslauseks on „*World's 5-star airline*“ ning see ei ole sugugi õhust võetud väide - küsitava firma näol on tegemist ühega kuuest maailma lennukompaniist, mida Suurbritannia firma Skytrax on viie täрни vääriliseks hinnanud.

32. Nende esemete näol on väidetavalt olnud tegemist Kolumbuse-eelsest Mesoameerikast pärinevate mälestistega. Üks kuulsaim neist on nn Mitchell-Hedgesi ..., mis avastati 1927. aastal Briti Hondurasest (Belize), mitmeid neist on omistatud ka asteekidele. Tegelikuses on aga kõik sellised „leiud“ osutunud pettuseks, kuna lähemal uurimisel on selgunud, et tegemist on Euroopas tööstuslikult toodetud esemetega. Mis esemetega on tegemist? Filmiasjatundjatele võib vastamisel abiks olla üks 2008. a suurimaid kassahitte.
33. Selles linnas on Machu Picchu avastaja Hiram Binghami ja USA presidendi Barack Obama kõrval sündinud ka sellised meelelahutustööstuse tähed nagu Nicole Kidman, Bette Midler, Kelly Preston ja Nicole Scherzinger. Me ei küsi aga linna vaid meest, kes oli aastail 1932-61 selle linna šerif. Kes?
34. *Acanthaster planci* on ogaline ja mürgine öise eluviisiga loomtoiduline loom, kes elab Punase mere, India ookeani ja Vaikse ookeani teatud piirkondades. Sarnaselt eelmisele küsimusele ei küsi me ka siin mitte looma ennast, vaid seda, mis on tema lemmiktoit ehk kellele ta jahti peab?
35. Millist ühist perekonnanime kannavad need kaks meest?

36. Kes on kunstnik? Kui teile kohe ei meenu selle satiirilise dadaisti nimi, tasub mõelda ühele tegevsporlasele, kes kunagi põhjustas oma sõbra surma.

37. Viimsi vallavanem Haldo Oravas on varem tegutsenud arhitektina, sellest aastaid ühe konkreetse asutuse juures. Tuntuimaks tema projekteeritud hooneks on ehitis, mis sisaldab ka büroo- ja kaubanduspindu, aga peamiselt on tuntud millegi muu poolest. Millisest ehitisest on jutt?
38. Maailmas on praegu 8 tuumariiki (USA, Venemaa, Suurbritannia, Prantsusmaa, Hiina, India Pakistan ja Põhja-Korea. Iisraeli osas kindlaid andmeid ei ole.) ning 4 endist tuumariiki. Kolm neist endistest on endise NSVLiidu vabariigid Ukraina, Valgevene ja Kasahstan, kes 1990-ndatel tuumarelvad Venemaale loovutasid. Mis on aga neljas endine tuumariik? Riik valmistas 1980-ndatel 6 tuumarelva, ent loobus neist 1990-ndate alguses.
39. Sada aastat pärast selle oma ala suurmehe surma (ta suri 19. jaanuaril 1849) algas veider traditsioon. Igal aastal käib tema surmapäeval tema haulal musta riieatud ja maski kandev isik, kes võtab tervituseks pitsi konjakit ja jätab hauakivile pooliku pudeli konjakit ja kolm roosi. Igal aastal koguneb rida inimesi seda jälgima, viimastel aastatel oma sada inimest. Salapärasest mälestajast pole tuvastatud, kuigi hauale jäetud kiri paljastas, et algupärane külastaja on surnud ning edasi käib tema „poeg“, kellega fännid ei ole väga rahul, sest korra olevat ta kirjast öelnud, et tegelikult pole siia õige prantsuse konjakit jätta. Kelle haulal niimoodi käiakse?
40. Kuuldav helind (aastast 1959) on džässiajaloo üks kuulsamaid viise. Kes seda esitab ja mis on selle pealkiri?

41. Kuna selle miski hind on väga kõrge (kuuldavasti tuleb enamasti sõlmida 10-aastane „rendileping“ ja maksta umbes miljon dollarit aastas ning asjasse on enamasti segatud ka diplomaatia), siis on seda endale suutnud lubada väga vähesed kohad ja iga tahtja ei saa ka hinnaga nõustumise korral. Euroopas Berliin, Viin ja Madrid, kuuldavasti tahab järgmisena nende hulka pürgida Edinburgh. Ameerikas kuuluvad sellesse privilegeeritud nimekirja Memphis, Atlanta, San Diego, Washington D.C. ja ka Mexico City, Austraalias Adelaide. Millest jutt?
42. See Saharast saabuv tuul kasvab Vahemerele jõudes sageli orkaanideks, mis raputavad Põhja-Aafrikat ja Lõuna-Euroopat eriti tugevalt märtsis ja novembris. Tuulel on eri riikides palju nimesid, näiteks Balkanil jugo, Liibüas ghibli, Egiptuses khamsia, ent rahvusvaheliselt tuntuim on tema itaaliapärase nimi, mis on omakorda nime andnud näiteks nii ühele Volkswageni mudelile kui Humphrey Bogarti filmile. Mis tuul?
43. Kolm Inglise kuningat - George III (1814–20), George IV (1820–30) ja William IV (1830–37) - olid lisaks Suurbritannia ja Iirimaa Ühendkuningriigile veel ühe teise kuningriigi kuningaks. Mis kuningriigi?
44. Sellel oma riigi suuruselt seitsmendal saarel (4264 km²) elab peaaegu kolm korda rohkem pruunkarusid kui inimesi. Suurema osa saarest moodustab looduskaitseala. Saarel asub ka maailma suuremate hõbedakaevanduste hulka kuuluv Greens Creek. Ainus asula on vähem kui 600 elanikuga Angoon, kus elavad tlingitid. Samanimelisi saari on ka naaberriigis ning sama nime kannab vulkaaniliste ja korallsaarte rühm Bismarcki saarestikus. Nimetage saar!
45. Lõpetuseks väike meenutus ajast, mil Jüri mängudel olid veel variandiküsimused. Kes neist neljast Prantsusmaa jalgpallurist **ei ole** (väidetavalt) olnud vahekorras alaealise prostituudi Zahia Dehar'iga?

- a) Karim Benzema
- b) Sidney Govou
- c) Florent Malouda
- d) Franck Ribéry

VASTUSED

1. Lidice	t
2. Jaroslav Tark	o
3. Andrus Öövel, Märt Kubo	o
4. Newfoundland (koosnes Newfoundlandi saarest ja mandril asuvast Labradorist)	o
5. harilik (ka valge) puuvõõrik	r
6. Ovidius (pagendati keiser Augustuse poolt)	r
7. John Isner, Nicolas Mahut (pidasid Wimbledonis rekordilise, 11 tundi kestnud tenniselahingu, mille viimane, viies sett lõppes Isner'i kasuks tulemusega 70-68)	o
8. „Surmatants“	t
9. furtsellaaria	t
10. Gogol Bordello	o
11. Malawi	o
12. Ferdinand von Wrangell	r
13. Sebastian Bayer, Christian Reif	o
14. baarium	t
15. Madame Tussaud	o
16. Hans Holbein noorem, „Saadikud“	t
17. nahkhiir (ehk teaduslikult <i>käsiivälised</i>)	o
18. Feliks Jussupov (osaline Grigori Rasputini tapmises)	t
19. Laura Palmer (TV-sari oli „Twin Peaks“)	t
20. Johann Sebastian Bach, Brandenburgi kontsert nr. 2	o
21. Truman Capote, Harper Lee	t
22. Miss World 2002 konkurss	o
23. mootorrataste ringrajasõit, 125 cm ³ klass	o
24. Woodrow Wilson (USA president 1913-1921. Enne seda ajaloolane ja Princeton'i rektor)	o
25. must auk	o
26. Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK)	o
27. Josh Brolin	t
28. Helen Thomas	t
29. 1896. a olümpiamaraton (võitja Spiridon Louis'i meenutuses)	t
30. Ringo Starr	o
31. Qatar Airways	o
32. kristallpealuu (film: „Indiana Jones ja Kristallpealuu kuningriik“ (2008))	o
33. Duke Kahanamoku (kolmekordne OM-võitja ujumises aastatel 1912 ja 1920)	v
34. korallpolüübid (<i>Acanthaster planci</i> on suur-ogatäht)	o
35. Almunia (Euroopa Komisjoni liige Joaquín ja jalgpalliväravahut Manuel)	o
36. Georg Grosz	t
37. A. Le Coq Arena	t
38. Lõuna-Aafrika Vabariik	o
39. Edgar Allan Poe	t
40. The Dave Brubeck Quartet (Paul Desmond), „Take Five“	o
41. hiidpandadega loomaaiad väljaspool Hiinat	t
42. sirocco	t
43. Hannoveri kuningriik	o
44. Admiralty saar (ka Admiraliteedi saar)	v
45. c) Florent Malouda	t, o